

Global nedsmeltning eller ny dagsorden ?

Af forfatter, Jan Nørgaard, søndag 5. april 2020

Siden 2. Verdenskrig har økonomisk vækst nærmest været epokens Gud. I hvert fald set her fra Vesten, som har stået i front i opbygningen af en global økonomi. Drivkraften har været profit og forbrug i et kapitalistisk system, som staterne på tværs af ideologier har sikret, forsøgt reguleret og udnyttet med henblik på at skabe bedre samfund. Men nu er der igen opstået en økonomisk krise og denne gang som følge af en virus. Med den effekt, at systemet sættes under et aldrig før set pres, og lande i hele verden lukker mere eller mindre ned!

Den lille virus har tydeliggjort, at der er noget, der er større og stærkere end vores gældende system. Vi er alle sårbare, uanset om vi er rige eller fattige eller bor i en kommunistisk eller en demokratisk udgave af det globale, kapitalistiske system. Frygten er på tværs af ideologier, systemer og geografi flyttet ind i vores hjerner. Mennesker er nu blevet bange for mennesker, for vi kan jo alle være smittebærere – både blive smittet og selv smitte andre. Vi, der har et hjem, bor i vores små huler med kuller, frygt og angst.

Men der er vel ikke noget, der er så skidt, at det ikke er godt for noget? Krisen indeholder også klare politiske og strategiske signaler om, at nu skal vi altså tænke os om i forhold til, hvilken fremtid vi vil have sammen i det store og det lille fællesskab. Så hvad vil coronaens efterliv blive? Hvilken effekt vil den nuværende pandemiske og økonomiske krise få på længere sigt? Det er næsten uundgåeligt at svinge i pendulfart mellem et *frygtscenarie* og et *ønskescenarie*. Men mon ikke der også findes et *realistisk scenarie* – tilsat lidt begrundet håb og held? Med en tro, der efter min opfattelse er stærkere end den enøjede tro på vækst og marked, der endnu engang har vist sin utroværdighed. Men inden vi kommer til en mere håbefuldst fremtid, skal vi kigge på frygtscenariet.

Frygtscenariet

Det afgørende spørgsmål er, om verdens ledere, der har bygget deres magt og økonomiske rigdom på det nuværende, sårbare økonomiske system, er i stand til at give slip og se noget andet. Forskning peger nemlig på, at de, der er i toppen af hierarkierne, ubevidst eller bevidst gør alt for at fastholde deres position, selvom det vil være rationelt at give plads til bedre ledere end dem selv. Intellektuelt vil disse ledere, som udgør det store flertal i dag, med stor sandsynlighed kunne *tale om*, hvad man *bør* lære af coronakrisen, men i praksis vil de ikke skære den gren over, de selv sidder på. Finanskrisen er et eksempel. Denne situation forbedres ikke af, at de værdier, der i dag danner grundlag for rekruttering af topledere, ofte bygger på det system, der er ved at ødelægge vores livsbetingelser og sociale fællesskaber.

De politiske ledere, der i dag har succes på baggrund af de foregående kriser, krydrer ofte vækstretorikken med en frygtretorik, som puster til borgernes egen frygt, hvilket giver følgeskab. Den politiske kamp i USA mellem Republikanerne med Trump i spidsen og Demokraterne er et eksempel på, hvordan man konstant banker hovederne mod hinanden og graver dybe grøfter i befolkningen. Det fastholder et dysfunktionelt beslutningssystem. Nytænkning med substans, som der er alarmerende brug for, har ringe vilkår. Jo, vi kommer måske til at lære af Coronakrisen. Men ligesom i de andre kriser bliver det på afstand af et nærmest selvkørende system med inkompetence i førersædet, der med et stift knallertførererblik kun ser økonomisk vækst som mål.

De samme journalister, politikere, eksperter og topledere, som vi allerede kender fra medierne, og som nærmest bor inde bag vores skærme, vil som sædvanlig med alvor i stemmen forklare, hvordan det hele hænger sammen – baseret på det gamle system. Fattigt på substans men på statsstøtte – som så mange andre. Det vil tiden gå med til næste krise. En dag er der ikke flere penge i statskassen til at sparke liv i ”den døde hest”. Rastløsheden, som bor i det gamle system, vil i endnu højere grad blive hverdag, mens klimabelastningen og vandet stiger, og livsbetainger ødelægges. Samfund og mennesker går mere eller mindre i opløsning, hvor alle i stigende omfang kæmper deres egen egoistiske kamp for overlevelse. Vi flygter fra frygt og ubehag og kæmper for det meningsfulde liv, der er forsvundet.

Ønskescenariet

Den trussel, som er over os alle nu i form af coronakrisen, kommer oven i de andre globale kriser, der påvirker vores liv, som f.eks. klimakrisen og flygtningekrisen. Disse trusler er kendetegnet ved, at de er globale og netop derfor ikke kan reduceres til, hvad enkelte stater kan gøre, men skal håndteres på et globalt strategisk niveau i de internationale fællesskaber.

Derfor må det være et ønske og et krav fra alle i hele verden, der kan tænke denne logiske sammenhæng, at FN og EU i Europa og alle de andre internationale organisationer skal løse de globale, strategiske problemer. Staterne skal ikke konkurrere om, hvem der har den største økonomisk vækst, sådan som det sker under det eksisterende og forældede system, men de skal nu konkurrere om, hvem der bedst bidrager til det globale fællesskabs håndtering af livsvigtige indsatser.

Stater og store organisationer vil kunne få stor støtte fra befolkningerne, hvis de med troværdighed og magt udfordrer og ændrer det eksisterende system og helhjertet indarbejder FN's 17 verdensmål i de statslige og internationale indsatser. Hvis verden i sin helhed var nået længere med verdensmålene, ville vi med stor sandsynlighed have undgået coronakrisen. Delmål 1, 2 og 3 peger direkte ind på emnet. ”Afskaf fattigdom i alle dens former. Stop sult, opnå fødevarer sikkerhed og forbedret ernæring, og støt bæredygtigt landbrug. Frem sundhed og trivsel for alle i alle aldre”. Men disse delmål skal ses i den helhed, som de 17 verdensmål udgør:

- Klima-, ressource- og sundhedsproblemer (f.eks. nuværende og kommende vira)
- Flygtninge- og indvandrerproblemer

- Terror- og sikkerhedsproblemer
- Ulighed og bæredygtig økonomisk vækst

Disse FN-vedtagne mål hviler på tre års arbejde med en langt række afklarende initiativer, herunder involvering af 10 mio. mennesker verden over. Indsatserne bør og skal revitaliseres nu! I Sønderborg Kommune har man f.eks. arbejdet helhjertet og målrettet med indsatserne i flere år.

I det globale strategiske perspektiv giver det ikke længere mening at opretholde politiske konfliktlinjer mellem øst og vest, syd og nord, når problemernes substantielle løsninger ofte er de samme. Når der er uenighed om de globale indsatser, bør diskussionerne derfor handle om, hvordan problemerne løses, og ikke hvorfor de skal løses. Sat på spidsen handler det om at vælge mellem liv eller død, som conorakrisen har vist, og derfor findes der ikke legitime løsninger, der ikke tager stilling til etikken om jordens og menneskehedens overlevelse. Den etiske grænse for dårligt lederskab er definitivt nået.

Ligesom de økonomiske systemer er vi som mennesker sårbare. Vi kan kun overleve i flok. Vores overlevelse har altid forudsat fællesskab, tryghed, menneskelig lighed og godt lederskab. Det handler om produktivitet, men vel mest om den menneskelige sensitivitet og søgen efter et anerkendende blik i mellem menneskelige. For i gensidigt respektfulde relationer har vi behov for at have ansvar og løse opgaver – med mindre vi oplever dårligt lederskab, der ødelægger vores sårbare menneskelighed. Meningsfuldhed og bæredygtighed med frihed og pligt.

Alle mennesker, og især dem der har indflydelse og magt, bør etisk set tage ansvar for det store vi og det lille vi og i sammenhæng hermed på hverdagsplan bidrage til løsninger i lyset af FN's verdensmål. Hvad skal jeg gøre, spørger mange. Svaret er, som et hvert barn kan forstå: Gør noget i den rigtige retning – og ikke i den indlysende forkerte. Er du i tvivl, er her 5 konkrete hverdagsmål i ønskescenariet: Brug bæredygtig transport (f.eks. internet møder). Forbrug og producer grønt og bæredygtigt. Arbejd for fred og lighed. Prioritér nærhed/kærlighed frem for ussel mammon. Nyd Danmark i ferierne.

Realistisk scenarie

Op til folketingsvalget for under et år siden var der få politikere, der ønskede sig et klimavalg og mange, der ønskede endnu et valg baseret på frygten for f.eks. flygtninge- og indvandrere. Flertallets analyser gik galt. De overså den mobilisering, som de unge havde skabt blandt venner, familier og sociale netværk. Mindretallets ønskescenarie blev reelt det realistiske og vandt, og flertallets såkaldte "realistiske og sikre valgstrategi", tabte. Virkeligheden kan lynhurtig ændre betydningen af, hvad der er realistisk, og hvad der er urealistisk, ønsketænkning.

Som den franske præsident f.eks. siger: "Vi er i krig". Når det virkelig gælder med livsfarlige trusler skal magten revitaliseres og mobiliseres via interessant-involvering, kommunikation og klare beslutninger. Med psykologisk ro og strategisk retning har Mette Frederiksen fået befolk-

ningens legitimitet og i et større omfang, end man normalt forventer i krisetider. Mette Frederiksen har med fødderne solidt placeret i velfærdsstatens værdier stået i spidsen for et Danmark i krig mod coronaen. Det er ikke konkurrencestatens pointgivning fra vugge til grav, ulighed (og frygten for eksklusion) samt hyperindividualisme, der virkelig virker. Det gør derimod velfærdsstatens særlige evne til løse problemer i fællesskab med fokus på tryghed og lighed.

Med den enestående strategicase, som regeringen nu har vist os, er der begrundet håb og realistisk tro på, at vi rent faktisk kan løse de store samfundsstrategiske opgaver, som er skitseret i ønskescenariet. Som statsministeren tidligere har været inde på, har kapitalismen fået for meget magt, og nu ved vi, at velfærdsstaten kan mobilisere en endnu stærkere magt, der nærmest surrealistisk kan lukke samfundet herunder store dele af det kapitalistiske system. Når dét kan lade sig gøre, kan vi også udvikle et bæredygtigt samfund og gentænke den dynamik, der er og skal være i samspillet mellem velfærdsstat og kapitalisme. Statsmagten skal med politisk magt, der har den samme styrke som kampen mod coronakrisen, regulere kapitalismen til at blive en grøn, solidarisk kapitalisme, der finder sin rette rolle i forhold til demokratiet.

Mennesker, der bliver politikere eller højt placerede embedsmænd, har det typisk rigtig fint med magt, fordi det skal bruges til at forbedre samfundet i den retning, som de ønsker. Den historisk store magt, der nu er samlet i Statsministeriet, kan objektivt set nemt blive vanedannende. Godt vi ikke er i Ungarn, hvor Orban har taget magten over parlamentet på ubegrænset tid. I Danmark er oppositionen ved at gøre sig klar til tiden efter corona, og konkurrencen om magten vil blive genoptaget. Danmark blev ikke en diktaturstat, som så mange andre lande i Europa i 1930'erne, fordi vi ville have demokrati og frihed og det vil stadig – med substans!

Ungdommens verdensomspændende protester blev den politiske trigger, der satte gang i den nye realistiske dagsorden. Coronakrisen vil med stor sandsynlighed blive den næste politiske trigger, der skaber en endnu stærkere politisk realisme. Mange er psykisk og økonomisk hårdt ramt af krisen. Men i frygt for, at det er frygtscenariet, der vinder, vil flere og flere rejse sig. De vil kæmpe for, at den stærkeste legitime magt, staten, ligesom nu, går forrest og finder løsninger inden for FN's verdensmål.

De adfærdsændring, som vi ikke har kunnet opnå gennem de ca. 30 år, hvor vi har kendt til klimaændringerne, sker nu. Vi er fælles om den globale og individuelle trussel. Vi flyver ikke og finder mere værdi og ro i det nære. Forbruget falder og taler direkte til hinanden, hvis ikke vi holder afstand. Vi arbejder frivilligt med f.eks. at bringe mad ud til de gamle. Regioner, hospitaler og kommuner reorganiserer uden ballade. Vi hylder sundhedspersonale og butiksansatte og andre frontmedarbejdere – og synger fællessang via TV i vores hjem. Vi kan, når vi skal.

Ingen aktion uden reaktion, og det betyder her, at den begrænsede frihed bliver sluppet løs, når de individualistiske behov igen får lov til at reagere efter Coronakrisen. Staten er, som repræsentant for os alle, tvunget til at holde fast i en stærk, demokratisk position, i forhold til at fremtidssikre Danmark. Det vil sige, at kapitalismen skal reguleres skarpere og nogle aktiviteter måske endda re-nationaliseres.

Allerede på den korte bane kan der stilles skarpere krav i samarbejdet mellem stat og erhvervs- liv. Hvis f.eks. erhvervslivet i fremtiden skal have opgaver i samarbejdet med den offentlige sek- tor, skal de efterleve FN's verdensmål, især spørgsmål om klima. Et andet eksempel er, at den kommende reform af den offentlige sektor – Nærhedsreformen – skal indeholde meget mere frihed til alle enheder i den offentlige sektor, men med konkret ansvar over for FN's verdens- mål. Hovedansvaret skal ligge hos den enkelte leder, som også med få meningsfulde mål skal måles på, hvordan dette ansvar håndteres. Det nye er, at vi ved, at vi *kan* ændre adfærd, når vi nu har forstået, at vi er tvunget til at passe på hinanden og vores livsgrundlag. Det giver ikke mere mening end sejle videre på Titanic med nærmest ubegrænset personlig frihed og begær efter nydelse.

Lad det *gamle system* dø og opbyg et leve- og bæredygtigt samfund.